
Situl din perioada târzie a epocii bronzului de la Ilișua

— un prim reper

Dana-Alexandra VALEA

Direcția Județeană pentru Cultură
Bistrița-Năsăud
dana.alexandra_valea@yahoo.ro

Localitatea Ilișua este situată pe cursului inferior al râului cu același nume, unul dintre afluenții importanți al Someșului Mare, râul fiind o cale ușoară de acces între zona Someșului și zona Lăpușului. Aflată la interferența dealurilor Ciceului cu zona depresionară ce însoțește Valea Someșului Mare, este amplasată într-un punct care asigura o bună vizibilitate și un excelent control asupra celor două axe de comunicație. Datorită acestor beneficii, romanii au amplasat pe terasa de pe malul stâng al văii Ilișua un castru cărui îi revenea un rol important în cadrul sistemului de apărare de pe limesul nordic al provinciei Dacia, apoi Dacia Porolissensis. Castrul este situat în extremitatea sud estică a terasei, numită și *Vicinal* și, împreună cu castelele de la Orheiu Bistriței și Cășeiu, constituiau principala bază defensivă a imperiului pentru zona Văii Someșului.¹ Terasa pe care este amplasat castrul de la Ilișua este locuită încă din perioada bronzului târziu, locuirea continuând apoi în prima epocă a fierului și în Latènul mijlociu. Toate aceste entități cultural-cronologice au fost explorate concomitent, odată cu dezvoltarea investigațiilor arheologice ale sitului.²

Săpăturile de la Ilișua au început încă din secolul XIX, cu ocazia descoperirii Castrului roman al *Alei I Tungrorum Frontoniana*³, săpături conduse de K. Torna. Cercetările au fost reluate, în anul 1978, de către D. Protase, C. Gaiu și G. Marinescu.⁴ Pe lângă numeroasele descoperiri de epocă romană, au fost descoperite multe artefacte care au fost încadrate în perioada târzie a epocii bronzului și în perioada Hallstatt-ului timpuriu, dar și în Latene (sec. III–II a.Chr.). Stațiunea preistorică este amplasată pe

1 Protase, Gaiu, Marinescu 1997, p. 45.

2 Gaiu 2011, raport de săpătură.

3 Cod LMI: BN-I-s-A-01354, cod RAN: 35303.02.

4 Nemeti 2001, p. 96.

terasa numită *Vicinal*, în zona ocupată de băile romane și în vecinătatea acestora. A fost presupusă existența mai multe niveluri de locuire din epoca bronzului (culturile Wietenberg, Noua și influențe ale culturii Suciu de Sus), suprapuse de o serie de complexe din Hallstatt-ul timpuriu și din Latene (sec. III–II a.Chr.).⁵ De menționat este faptul că săpăturile nu au vizat în mod prioritar complexe din perioada târzie a epocii bronzului, ci s-au preocupat de cercetarea sistematică a castrului roman.

Cele mai multe materiale au fost descoperite în urma săpăturilor sistematice realizate între anii 1994–1998, 2000–2002, 2004–2005⁶ și 2008–2014, prin deschiderea mai multor suprafețe, unde au fost delimitate cca. 100–120 de complexe arheologice preistorice (predomină gropile de formă circulară).⁷

Materialul ceramic este divers și cuprinde prioritar vase de tip sac, străchini și castroane tronconice, căni și cești, inclusiv vase de tip *kantharos*. În multe complexe se observă un amestec de forme și decoruri din trei arii culturale: Wietenberg/Deva–Bădeni⁸, Noua⁹ și Suciu de Sus/Lăpuș¹⁰. Pentru primul stil ceramic sunt specifice vase cu decor meandric și/sau cu dinți de lup, pentru stilul ceramic Noua, vasele de tip sac și străchinile cu două toarte cu buton, iar pentru stilul ceramic Suciu de Sus/Lăpuș decorul incizat.

Prin parcurgerea unei părți a materialul arheologic descoperit în situl de la Ilișua, am constatat dominația numerică a ceramicii de uz comun, cel mai adesea fără decor ori cu decor minimalist (predomină decorul cu măturica, butoni și brăurile alveolate). Însă, nu lipsesc vase de lux, având un decor bogat, canelat sau, mai rar, incizat. O altă trăsătură interesantă este prezența vaselor miniaturale, de doar câțiva centimetri ca diametru sau înălțime, unul dintre ele având buza evazată și o mică toartă.

În urma parcurgerii întregului material arheologic păstrat în cadrul Complexului Muzeal Bistrița-Năsăud și a situațiilor stratigrafice în care acesta a fost descoperit, se vor putea trage concluzii cu privire la locul ocupat de situl de la Ilișua din punctul de vedere al încadrării cultural-arheologice. Însă, în mod evident situl de la Ilișua

5 Gaiu 2011, raport de săpătură.

6 Conform RAN.

7 Rapoarte de săpătură din perioada 1994–2011. Prima mențiune despre complexe încadrate în epoca bronzului apar în urma campaniei din 2001, unde se vorbește despre vestigiile preistorice descoperite aici, iar campania din 2002 a urmărit stabilirea stratigrafiei complexelor din perioada târzie a epocii bronzului. Ulterior, în campaniile din 2011–2012, s-au cercetat mai multe suprafețe care au vizat complexe mai sus menționate.

8 Vezi: Boroffka 1994; Ciugudean 2010; Gogâltan 2016; Horedt 1967; Morinz 1978; Rotea 1994; Rotea 1999; Roteaetal 2014.

9 Vezi: Cavruc 1996; Dietrich 2012; Dietrich 2013; Florescu 1992; Levițki 1992; Morinz, Anghelescu 1970; Marinescu 1985; Sava 2002; Wiettenberger 2006.

10 Vezi: Kacsó 2011b; Kacsó 2011c.